

27/12 1994

"Biologisk orsak till självsvält"

Det finns biologiska orsaker till självsvält och hetsätning, konstaterar två forskare vid Anorexicentrum vid Huddinge sjukhus. Anorektiker har visat sig ha förhöjda halter av stress- och depressionshormonet CRF, en förhöjning som leder till ökad dopaminhalt i hjärnan och fungerar som en drog för anorektikern.

Allmänt, sidan A 5

"Anorexi biologiskt"

Nonsens att självsvält enbart är psykiskt, hävdar forskare

Av CHRISTIAN CARLSSON

Självsvält, anorexia nervosa på fackspråk, är i dag den tredje vanligaste "sjukdomen" bland tjejer mellan 15 och 20 år. Nästan all behandling sker med hjälp av psykodynamisk terapi, enligt kritiker utan större framgång.

Det är nu därför dags att byta behandlingsmetod och i mer börja titta på de biologiska processerna, hävdar docent Per Södersten och kollegan doktor Cecilia Bergh på Anorexicentrum vid Huddinge sjukhus.

– Det är sannolikt så att först när sjukdomen betraktas som somatisk kommer dess status att öka. Och först då kommer resurser för forskning och alternativt vård att frigöras, säger Cecilia Bergh.

Bortåt 100 000 personer lider av anorexi och bulimi i Sverige i dag. Ungefär 90 procent av dessa är kvinnor. Detta kan vara en förklaring till att det gjorts så lite forskning på området, tror Cecilia Bergh.

– Det är fel att stämpla dessa tjejer som psykfall. Många tjejer med anorektiska problem vill inte klassas som psykiskt sjuka.

Föräldrar sjukskrivs

Inom psykiatri arbetar man till 70–80 procent med psykodynamiska teorier som grund för behandlingen. Grunden för detta synsätt är att problemets kärna ofta är att hänföra till störningar i barndomen, främst i relationen till föräldrarna. Familjeterapi är också en vanlig behandlingsform inom psykiatrin.

– Det händer till och med att man sjukskrivar föräldrar för att deras barn är anorektiskt. Men den anorektiska familjen är en myt, det finns inget som skiljer dessa familjer från andra, säger Cecilia Bergh.

Under vårt långa samtal får jag ibland intrycket att Cecilia Bergh och Per Södersten anser att de psykologiska förklaringarna till anorexi-problemet över huvud taget inte är relevanta. Men så är inte fallet, förklarar Per Södersten.

Biologiska orsaker

– Nej, men problemet är att alla psykologiska förklaringar har gjorts utan att man tagit någon som helst hänsyn till kroppsliga processer. Nu

medicinska forskningen med beteendeforskningen. Att påstå att anorexi enbart skulle bero på psykiska problem är nonsens.

Den tyska psykoanalytikern Hilde Bruch hävdade på 60-talet att anorexi är ett uttryck för den unga pubertetsflickans protest mot krav. Engelsmannen Crisp har betonat individens strävan efter identitet. Psykoanalytiker studerar problemet på individnivå, medan Per Södersten menar att det är möjligt att göra mer generella studier.

Vilka biologiska förklaringar till anorexi finns då, enligt Per Södersten? Förklaringen visar sig vara en invecklad hormonell process som i korthet går ut på följande:

Anorektiker har visat sig

ha en förhöjd halt av stress- och depressionshormonet CRF i hjärnan. En förhöjning som får till följd att mängden av ett annat hormon, ACTH, som produceras i hypofysen, ökar. ACTH-hormonet transporteras med blodet och påverkar binjurebarken att frisätta hormonet cortisol, som in sin tur ser till att det produceras mer dopamin i hjärnan. Den ökade dopaminhalten i hjärnan fungerar som en drog och anorektikern kan uppleva en känsla av välbegag.

Träna ätbeteende

– Anorektikerna brukar säga att de inledningsvis mår bra av svälten. Det är dessa hormonella förändringar som ligger bakom de positiva känslorna. Välmenande kommentarer från omgivningen som gäller personens vikt och

idealbilder i reklamen kan faktiskt ha en liknande effekt på hjärnans dopaminsystem. Dessa system är nämligen mycket känsliga för betingning, vilket innebär att anorektikern kan reagera på signaler som egentligen är neutrala.

– Men om man förklarar de fysiologiska processerna som sker i kroppen för dem, samtidigt som de konkret får träna sitt ätbeteende så kan man se positivt mätbara förändringar när det gäller såväl ätbeteendet som vikten, säger Per Södersten.

Medan patienten äter en måltid kan hon avläsa sin mättnadskurva på mandometern som samtidigt visar motsvarande kurva för en normalpopulation. Anorektiker upplever mättnadskänslor betydligt tidigare än vad folk i allmänhet gör. Cecilia Bergh och Per Södersten försöker med hjälp av detta pedagogiska instrument motivera patienterna att äta normala portioner mat.

Nio patienter har ingått i försöksgruppen på Anorexicentrum. Resultatet är enligt Bergh och Södersten glädjande. De berättar om klara förbättringar på patienter som tidigare fått psykiatrisk behandling i flera år utan resultat.

Fler undersökningar

– Vi har kunnat visa positivt mätbara förändringar vad det gäller patienternas vikt och ätbeteende. Patienterna är också fria från ångest och depression och uppger att mat och vikt inte längre är något problem för dem. De har börjat ägna sig åt sociala aktiviteter och flera av dem har skaffat sig pojkvän.

– De fysiologiska symtomen, till exempel att menserna upphört, dröjer kvar även efter det att vikten gått upp. Hur länge det dröjer innan de fysiologiska processerna kommer i kapp kan vi inte svara på i dag, det behöver göras undersökningar på större patientgrupper, säger Per Södersten.

Dnografik: TOMAS LAMPELL, HANS MOLIN

Visades på cirkus

■ Anorexia nervosa är inte någon ny företeelse. Redan från tidig medeltid, på 500-talet, finns självsvält beskriven. Nunnor som levde asketiskt och kontrollerade sina "jordiska laster" blev helgonförklarade. Medaljens baksida var att många dog bakom klostermurarna.

Men med protestantismens intåg på 1500-talet började självsvält betraktas som en synd.

Under senare delen av 1600-talet och på 1700-talet visade skrupelfria profitörer upp "levande skelett" för allmänheten på cirkus. "Mirakel-

enligt sägner inte hade ätit en matbit på 20 år visades upp som bevis för mirakulösa krafter. Upplysningstidens förnuftsänkande hade ännu inte slagit igenom.

I häxprocessernas tidevarv hände det också att anorektiker blev utpekade som häxor. De grumliga tankegångarna grundades på tron att häxor kunde flyga – och då måste de ju vara lätta...

Diagnosen Anorexia nervosa ställs för första gången 1872 av engelsmannen Gull och fransmannen Laségue, vilka klassade anorexi som